

TRYS RYTŲ PARTNERYSTĖS KAIMYNĖS: UKRAINA, MOLDOVA IR BALTARUSIJA

2009 m. pradėta įgyvendinti ES Rytų partnerystės politika taikoma šešioms buvusios Sovietų Sąjungos valstybėms: Armėnijai, Azerbaidžanui, Baltarusijai, Gruzijai, Moldovai ir Ukrainai. Ji sukurta siekiant tose šalyse remti politinių, socialinių ir ekonominių reformų pastangas ir taip skatinti demokratizaciją ir gerą valdymą, energetinį saugumą, aplinkos apsaugą ir ekonominę bei socialinę plėtrą. Visos Rytų partnerystės šalys, išskyrus Baltarusiją, priklauso EURONEST parlamentinei asamblėjai.

UKRAINA

Dramatiški įvykiai, vykstantys Ukrainoje nuo 2013 m. lapkričio mėn., prasidėjo kaip proeuropietiškas protestas, nukreiptas prieš tuometinio prezidento Viktoro Janukovyčiaus sprendimą nepasirašyti asociacijos susitarimo su ES, kuris buvo parafuotas 2012 m. kovo mėn. Dėl šio judėjimo galiausiai pasikeitė vyriausybė ir 2014 m. spalio mėn. įvyko parlamento rinkimai, po kurių į valdžią atėjo proeuropietiškos ir už reformas pasisakančios partijos.

Po Euromaidano judėjimo Rusija 2014 m. kovo mėn. neteisėtai aneksavo Krymą, o rytinėje Ukrainos dalyje prasidėjo Rusijos remiamų separatistų sukeltas karinis konfliktas. Anot JT, nuo konflikto pradžios Ukrainoje žuvo daugiau kaip 12 000 žmonių^[1]. Į šį skaičių įtraukti ir 298 keleiviai, 2014 m. liepos 17 d. skridę bendrovės „Malaysian Airlines“ reiso MH17 lėktuvu, kuris sudužo separatistų kontroliuojamoje teritorijoje.

Nepaisant 2015 m. tarpininkavimo dėka pasiektų Minsko susitarimų ir sukurtų tokių derybų struktūrų kaip trišalė kontaktinė grupė (ESBO, Rusija ir Ukraina) ir Normandijos ketvertas (Rusija, Ukraina, Vokietija ir Prancūzija), periodiniai susirėmimų protrūkiai leidžia abejoti paliaubų tvarumu. ES savo ekonomines sankcijas Rusijai taikys tol, kol Rusijos vyriausybė pradės visapusiškai laikytis Minsko susitarimo. Šios sankcijos taikomos iki šiol.

2017 m. birželio 11 d., t. y. po to, kai Ukraina įvykdė vizų režimo liberalizavimo veiksmų planų kriterijus, Ukrainos piliečiams, turintiems biometrinius pasus ir vykstantiems į ES ne ilgesniam kaip 90 dienų laikotarpiui, įsigaliojo bevizis režimas. Šio bevizio režimo

[1] <https://www.ohchr.org/Documents/Countries/UA/ReportUkraine16Nov2018-15Feb2019.pdf>

trumpalaikio buvimo atveju tikslas – sudaryti palankesnes sąlygas žmonių tarpusavio ryšiams palaikyti ir stiprinti verslo, socialinius ir kultūrinius ryšius tarp ES ir Ukrainos^[2].

Asociacijos susitarimas įsigaliojo 2017 m. rugsėjo 1 d. ir nuo 2014 m. lapkričio 1 d. yra preliminariai iš dalies taikomas. Vienas iš susitarimo kertinių elementų – nuo 2016 m. sausio 1 d. visapusiškai taikoma išsami ir visapusiška laisvosios prekybos erdvė.

Asociacijos susitarimas atvėrė naujų ekonominių galimybių ir ES, ir Ukrainai. Šiuo susitarimu ES įtvirtino savo, kaip Ukrainos didžiausios prekybos partnerės, poziciją. Per pirmus aštuonis 2017 m. mėnesius eksporto iš Ukrainos į ES ir Ukrainos importo iš ES apimtys padidėjo maždaug 27 proc. palyginti su tuo pačiu praėjusių metų laikotarpiu^[3].

2019 m. balandžio mėn. prezidento rinkimuose Prezidentą P. Porochenko nugalėjo Volodymyr Oleksandrovych Zelensky. 2019 m. spalio mėn. vyks parlamento rinkimai.

Neskaitant politinės paramos, ES įsipareigojo skirti 12,8 mlrd. EUR apimties paramos reformų procesui Ukrainoje paketa, iš kurio pagal makrofinansinės pagalbos (MFP) programą jau sumokėta 2,81 mlrd. EUR. Pagal kartu su Ukraina nustatyta reformų darbotvarkę ES atidžiai stebi pažangą įvairiose prioritetinėse srityse (kovos su korupcija, teisminių institucijų reformos, konstitucinių ir rinkimų sistemos reformų, verslo aplinkos gerinimo, energijos vartojimo efektyvumo ir viešojo administravimo reformos srityse). Atsižvelgiant į tai, kad Ukraina neįvykdė nustatytų sąlygų, 2018 m. sausio 18 d. buvo atšauktas trečiosios ir galutinės MFP dalies, siekiančios 600 mln. EUR, išmokėjimas. Vėliau, 2018 m. kovo mėn. Komisija pasiūlė naują MFP programą, kurios apimtis – 1 mlrd. EUR. Europos Parlamentas oficialiai patvirtino galutinį pasiūlymo tekstą 2018 m. birželio mėn., o 2018 m. liepos mėn. – Taryba^[4].

2014 m. rudenį Komisija sukūrė specialią [Paramos Ukrainai grupę](#), kurią sudaro ES institucijų ir valstybių narių ekspertai, teikiantys pagrindinėse reformų srityse koordinavimo ir konsultavimo paramą Ukrainos valdžios institucijoms.

2014 m. gruodžio mėn. Ukrainoje pradėjusi veikti [Europos Sąjungos patariamoji misija civilinio saugumo sektoriaus reformos srityje Ukrainoje](#) („EUAM Ukraine“) koordinuoja tarptautinę paramą civilinio saugumo sektoriui ir, neskaitant operatyvinės veiklos, teikia Ukrainos valdžios institucijoms strategines konsultacijas ir rengia mokymus apie tai, kaip plėtoti tvarias, atskaitingas ir efektyvias saugumo tarnybas, stiprinančias teisės viršenybę.

A. Europos Parlamento pozicija

Nuo dabartinės kadencijos pradžios (2014 m. liepos mėn.) Europos Parlamentas priėmė 19 rezoliucijų dėl Ukrainos. Paskutinė buvo priimta 2018 m. gruodžio 12 d. 2018 m. spalio 25 d. Europos Parlamentas priėmė rezoliuciją dėl padėties Azovo jūroje. 2018 m. Parlamentas taip pat paskyrė Sacharovo premiją už minties laisvę Ukrainos kino režisieriui Olegui Sentsovui, kuris buvo nuteistas 20 metų kalėjimo Rusijoje už protestavimą prieš neteisėtą Krymo okupaciją Rusijoje.

[2]https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-Homepage/4081/eu-ukraine-relations-factsheet_en

[3]https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-Homepage/4081/eu-ukraine-relations-factsheet_en

[4]http://europa.eu/rapid/press-release_IP-18-6600_en.htm

B. Tarpparlamentinis bendradarbiavimas

Elmar Brok yra Europos Parlamento narys, atliekantis pagrindinį vaidmenį Parlamento paramos demokratijai Ukrainoje veikloje. Jam vadovaujant Europos Parlamentas taip pat įgyvendina plataus masto pajėgumų stiprinimo programą, skirtą Ukrainos parlamentui (Aukščiausiajai Rada). Šios pastangos paremtos rekomendacijomis, kurios buvo parengtos buvusiam Europos Parlamento Pirmininkui P. Coxui nuo 2016 m. rugsėjo mėn. iki 2017 m. vasario mėn. vykdant poreikių vertinimo misiją.

Parlamentas taip pat atsakingas už vadovavimą tarpininkavimo procesui (Jean'o Monnet dialogui), kurį vykdant Aukščiausiosios Rados pirmininkas ir politinių frakcijų lyderiai bendradarbiauja stebėdami, kaip įgyvendinamos tos rekomendacijos.

Teisinis Europos Parlamento paramos ir pajėgumų stiprinimo pagrindas yra susitarimo memorandumas, pasirašytas su Aukščiausiaja Rada 2015 m. liepos 3 d., ir administracinio bendradarbiavimo susitarimas, kurį 2016 m. kovo mėn. pasirašė abiejų teisėkūros institucijų generaliniai sekretoriai.

2019 m. kovo 13–14 d. Strasbūre vyko 9-asis ES ir Ukrainos parlamentinio asociacijos komiteto susitikimas. Galutiniame pareiškime ir rekomendacijose Komitetas dar kartą pakartoja, kad tvirtai remia Ukrainos suverenumą ir teritorinį vientisumą atsižvelgiant į jos tarptautiniu mastu pripažintas sienas. Jis reiškia didelį susirūpinimą dėl tolesnio saugumo padėties Donbase blogėjimo ir smerkia Rusijos veiksmus Azovo jūroje, nes jais pažeidžiama tarptautinė jūrų teisė ir Rusijos tarptautiniai įsipareigojimai. Komitetas pripažįsta nuo 2014 m. nepaisant labai nepalankių sąlygų dedamas pastangas reformų srityje ir ypač palankiai vertina pažangą tokiose srityse kaip energetika, sveikatos priežiūra, viešasis administravimas, pensijų sistema, švietimas, decentralizacija, viešieji pirkimai, gynyba ir saugumas, bankų ir finansų sektorius, bendrovių teisės aktai ir valdymas. Komitetas taip pat pakartoja, kad veiksminga kova su korupcija yra itin svarbi siekiant sėkmingo reformų proceso apskritai ir teisingumo srities reformos užbaigimo^[5].

C. Rinkimų stebėjimas

Europos Parlamentas labai aktyviai stebi rinkimus Ukrainoje ir 2014–2015 m. pasiuntė tris stebėjimo misijas: 2014 m. gegužės 25 d. prezidento rinkimams, 2014 m. spalio 26 d. parlamento rinkimams ir 2015 m. spalio 25 d. vietos valdžios rinkimams.

2016 m. rugsėjo 18 d. visoje Krymo teritorijoje vyko rinkimai į Rusijos Dūmą, tačiau Europos saugumo ir bendradarbiavimo organizacijos (ESBO) Demokratiškos institucijų ir žmogaus teisių biuras jų nestebėjo, o 2018 m. kovo 18 d. Kryme taip pat surengti Rusijos prezidento rinkimai sulaukė pasmerkimo ir nulėmė naujų ES sankcijų įvedimą.^[6] Ukrainos rytiniuose regionuose 2018 m. lapkričio 11 d. įvyko „prezidento ir parlamento rinkimai“. ES šių rinkimų nepripažino ir laikė juos neteisėtais bei prieštaraujančiais Minsko susitarimo nuostatomis ir dvasiai. Europos Parlamentas nusiuntė 2019 m. kovo – balandžio mėn. prezidento rinkimų stebėjimo misiją. Demokratiškos institucijų ir žmogaus teisių biuro teigimu, apskritai buvo paisoma

[5] <http://www.europarl.europa.eu/delegations/en/d-ua/activities/inter-parliamentary>

[6] <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2018/05/14/ukraine-eu-adds-five-persons-involved-in-the-organisation-of-russian-presidential-elections-in-illegally-annexed-crimea-and-sevastopol-to-sanctions-list/>

pagrindinių laisvių ir kandidatai galėjo laisvai vykdyti kampaniją. Balsavimas buvo gerai organizuotas, skaidrus ir veiksmingas. Proceso patikimumui pakenkė kai kurie pažeidimai ir gausūs netinkamo valstybės išteklių naudojimo ir balsų pirkimo požymiai.

MOLDOVA

2014 m. birželio 27 d. ES ir Moldova pasirašė asociacijos susitarimą (apimančią išsamų ir visapusišką laisvosios prekybos susitarimą), kuris preliminariai taikomas nuo 2016 m. liepos mėn. Asociacijos susitarimu stiprinami Moldovos politiniai ir ekonominiai ryšiai su ES. Jame išdėstytas reformų planas tose srityse, kurios itin svarbios siekiant užtikrinti gerą valdymą ir ekonomikos vystymąsi, ir juo taip pat stiprinamas bendradarbiavimas įvairiuose sektoriuose. Pasirašiusi susitarimą Moldova įsipareigojo reformuoti savo vidaus politiką remdamasi ES teisės aktais ir praktika. Asociacijos susitarimo įgyvendinimo veiksmų planas apibrėžtas patikslintoje 2017–2019 m. asociacijos darbotvarkėje, apimančioje 13 pagrindinių prioritetų, kuri buvo priimta 2017 m. rugpjūčio mėn. Kad būtų įvykdyta ši plataus užmojo darbotvarkė, šalis gauna reikšmingą ES paramą.

2014 m. balandžio mėn. Moldova tapo pirmąja Rytų partnerystės šalimi, kuriai taikomas bevizis režimas. Po 2014 m. bankų sukčiavimo skandalo ES parama buvo laikinai sustabdyta. Tačiau po to, kai 2016 m. pabaigoje buvo sudarytas Moldovos ir Tarptautinio valiutos fondo susitarimas dėl programos, kurios pagrindinis tikslas buvo bankų sektoriaus stabilizavimas, ES atnaujino savo biudžetinės paramos išmokas. 2014–2017 m. laikotarpiu dvišalė parama Moldovai pagal Europos kaimynystės priemonę sudarė nuo 335 mln. iki 410 mln. EUR. 2017 m. rugsėjo mėn. buvo priimta nauja ES daugiametė programa 2017–2020 m. laikotarpiui, programos biudžetas padidėjo nuo 284 mln. EUR iki 348 mln. EUR). Joje daugiausia dėmesio skiriama šioms prioritetinėms sritims: ekonominiam vystymuisi ir rinkos galimybėms; institucijų stiprinimui ir geram valdymui, įskaitant teisės viršenybę ir saugumą; sujungiamumui, energijos vartojimo efektyvumui, aplinkai ir klimato kaitai; taip pat judumui ir žmonių tarpusavio ryšių plėtojimui.

2014 m. Moldovos parlamento rinkimai paskatino Liberalų ir demokratų koaliciją, nors prorusiška Socialistų partija tapo didžiausia partija. Tačiau vyriausybės sudėtis pasikeitė keletą kartų, ir parlamento narių narystė partijose taip pat radikaliai pasikeitė, dėl to pakito politinė situacija ir padidėjo politinis šalies nestabilumas. Prezidento rinkimus 2016 m. rudenį laimėjo prorusiškas Socialistų partijos kandidatas Igor Dodon.

Valdančioji koalicija 2017 m. liepos mėn. priėmė naują rinkimų įstatymą, pagal kurį nuo proporcinės sistemos pereita prie mišrios sistemos, vieno nario rinkimų apygardose išrenkant 51 parlamento narį, o pagal proporcinę balsavimo sistemą išrenkant 50 narių – tai neatitiko Venecijos komisijos, ESBO Demokratinių institucijų ir žmogaus teisių biuro ir kelių ES lyderių neigiamų nuomonių. 2019 m. vasario mėn. parlamento rinkimus laimėjo Socialistų partija (35 vietos), po jos eina Demokratų partija (30 vietų), ACUM blokas (26 vietos) ir Šor Party (7 vietos). ACUM atstovauja rinkėjams, kurie nenori remti socialistų ir kurių netenkina Demokratų partijos pastarųjų penkerių metų valdymas, kuriam būdingas politinis manipuliavimas ir korupcija.

Vienas pagrindinių sunkumų, su kuriais susiduria Moldova – neišspręstas atsiskyrusio Padniestrės regiono, kuris vienašališkai paskelbė nepriklausomybę, klausimas. ES kaip stebėtoja dalyvauja „5 + 2“ derybų dėl Padniestrės konflikto sprendimo procese ir toliau remia visapusišką, taikų sprendimo būdą remiantis Moldovos Respublikos suverenitetu ir teritoriniu vientisumu, Padniestrei suteikiant specialų statusą.

Be to, dėl ypatingo Gagauzijos statuso kartais vis padidėja politinė įtampa tarp Kišiniovo ir Komrato – Gagauzijos sostinės.

A. Europos Parlamento pozicija

2017 m. liepos 4 d. Europos Parlamentas priėmė savo [poziciją](#) dėl Komisijos pasiūlymo suteikti ne daugiau kaip 100 mln. EUR makrofinansinę paramą Moldovai. Parlamentas pabrėžė, kad ši parama turėtų padėti remti jos ekonominę ir socialinę vystymąsi, taip pat akcentavo, kad išankstinė Sąjungos makrofinansinės paramos išmokų sąlyga – pagarba veiksmingiems demokratiniams mechanizmomis, įskaitant parlamentinę sistemą ir teisės viršenybę. 2018 m. liepos mėn. pirmoji makrofinansinės pagalbos išmoka buvo išaldyta po to, kai negaliojančiais buvo paskelbti Kišiniove vykę vietiniai rinkimai, kai juos laimėjo opozicijos kandidatas A. Nastase.

B. Tarpparlamentinis bendradarbiavimas

ES ir Moldovos santykiai oficialiai įtvirtinti 2014 m. pasirašius asociacijos susitarimą. Pirmasis ES ir Moldovos asociacijos tarybos posėdis įvyko 2015 m. kovo 16 d., o šeštasis ES ir Moldovos parlamentinio asociacijos komiteto posėdis surengtas 2018 m. balandžio mėn. Kišiniove^[7]. Galutiniame pareiškime ir rekomendacijose Komitetas ragina Moldovos valdžios institucijas bendradarbiauti ir sutelkti dėmesį į konkrečias reformas, kuriomis siekiama iš tiesų pagerinti Moldovos piliečių gyvenimą, be kita ko, didinti gerovę ir stiprinti teisinę valstybę, ir pabrėžė, kad reikia toliau skirti pagrindinį dėmesį Asociacijos susitarimo (išsamios ir visapusiškos laisvosios prekybos erdvės) įgyvendinimui. Komitetas pabrėžia svarbų pilietinės visuomenės vaidmenį stebint, kaip įgyvendinamas asociacijos susitarimas. Komitetas taip pat primena, kad svarbu užtikrinti žiniasklaidos pliuralizmą, įskaitant televizijos kanalų gausą, nepriklausomos žiniasklaidos apsaugą ir saviraiškos laisvę. Galiausiai, ypatingas dėmesys buvo skirtas kovai su korupcija ir pinigų plovimu bei poreikiui skatinti nešališką ir sklandžiai veikiančią teismų sistemą, o valdžios institucijos raginamos užtikrinti, kad naujoje teisingumo strategijoje 2018–2020 m. laikotarpiui bus šalinami esami trūkumai.

C. Rinkimų stebėjimas

Parlamentas buvo pakviestas stebėti visų neseniai vykusių parlamento rinkimų Moldovoje. Europos Parlamento delegacija taip pat stebėjo 2016 m. prezidento rinkimus. Delegacija pagyrė Centrinės rinkimų komisijos darbą ir palankiai įvertino tai, kad būta daug moterų kandidačių, tačiau pasmerkė piktnaudžiavimą administraciniais ištekliais, kampanijų finansavimo neskaidrumą ir žiniasklaidos šališkumą. 2019 m. vasario mėn. Parlamentas stebėjo rinkimus į Moldovos parlamentą ir pareiškė, kad balsavimas vyko be didelių incidentų ir apskritai buvo gerai valdomas. Tačiau nuogaustaujama dėl pranešimų apie tai, kaip piliečiams mokėta, kad jie balsuotų už tam tikras partijas organizuotai rinkėjus autobusais atvežant iš Padniestrės.

[7] http://www.europarl.europa.eu/cmsdata/141500/1150543-5_VE.pdf

Demokratių institucijų ir žmogaus teisių biuro preliminarioje ataskaitoje pažymėta, kad kampanija buvo susijusi su įtarimais dėl spaudimo valstybės tarnautojams, aiškiais balsų pirkimo ir netinkamo valstybės išteklių naudojimo požymiais. Europos Tarybos Parlamentinės Asamblėjos delegacija pareiškė, kad veikiant naujai rinkimų sistemai pasitvirtino pagrindinės Venecijos komisijos iškelti nuogąstavimai: trūksta veiksmingų mechanizmų, kuriais būtų užkirstas kelias pernelyg didelei turtingų verslininkų įtakai, taip pat nepakankama partijų ir kandidatų finansavimo priežiūra bei netinkamos sankcijos.

BALTARUSIJA

Pastaraisiais dešimtmečiais ES santykiai su Baltarusija kartais būdavo sudėtingi dėl nuolatinių žmogaus ir pilietinių teisių pažeidimų Baltarusijoje. Tačiau nuo 2015 m. Baltarusija parodė atviresnį požiūrį į ES ir Rytų partnerystę. Jos santykiai su Vakarų šalimis pagerėjo rengiantis 2015 m. spalio mėn. prezidento rinkimams. Baltarusija atliko svarbų vaidmenį kaip šalis, kurioje surengtos derybos dėl Ukrainos krizės, kurioms tarpininkavo ES. Reaguodama į tai, ES įsipareigojo Baltarusijos atžvilgiu laikytis kritiško bendradarbiavimo politikos, išdėstytos 2016 m. vasario 15 d. Tarybos [išvadose](#).

Nors ES smerkia gerai dokumentuotus Baltarusijos vykdomus žmogaus teisių pažeidimus, ES vadovybė atvira platesnei ES veiklai ir bendradarbiavimui tam tikruose sektoriuose, jei tie santykiai grindžiami bendromis vertybėmis. Konkretūs veiksmai, kurių imsis Baltarusija siekdama laikytis visuotinių pagrindinių laisvių, teisės viršenybės ir žmogaus teisių, įskaitant susijusius su mirties bausme, išliks svarbūs formuojant ES būsimą politiką tos šalies atžvilgiu.

2016 m. vasario 25 d. Taryba nusprendė nepratęsti ribojamųjų priemonių 170 asmenų ir trims bendrovėms, kurių įtraukimas į sąrašus jau buvo sustabdytas. Tačiau ji pratęsė kitas ankstesnes priemones, įskaitant ginklų embargą, turto įšaldymą ir draudimą keliauti, taikomas keturiems asmenims, įrašytiems į sąrašą dėl neišaiškintų dviejų opozicijos politikų (verslininko ir žurnalisto) dingimo atvejų. Taryba pratęsė esamų ribojamųjų priemonių galiojimą iki 2020 m. vasario 28 d.^[8]

ES ir Baltarusijos dialogas žmogaus teisių klausimais buvo atnaujintas 2016 m., paskutinis raundas vyko 2017 m. liepos mėn. Siekiant sudaryti galimybę vyresniųjų pareigūnų dialogui politikos klausimais, 2016 m. sukurta ES ir Baltarusijos koordinavimo grupė. Šio organo pagrindinis tikslas – koordinuoti ES ir Baltarusijos bendradarbiavimą ir prižiūrėti tolesnę santykių plėtrą. 2018 m. balandžio mėn. ES ir Baltarusijos koordinavimo grupė susitiko penktą kartą: ES dar kartą pakartojo visa apimančios rinkimų teisės aktų reformos poreikį ir išreiškė nepritarimą mirties bausmei^[9].

Baltarusija aktyviai dalyvauja dvišalėje Rytų partnerystės veikloje ir jos daugiašaliuose formatuose. 2017 m. baigtos derybos dėl partnerystės judumo srityje, o derybos dėl vizų režimo supaprastinimo ir readmisijos susitarimų tebevyksta. Abi partnerės šiuo

[8]<https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2019/02/25/belarus-eu-prolongs-arms-embargo-and-sanctions-against-4-individuals-for-one-year/>

[9]https://eeas.europa.eu/delegations/belarus_en/43689/EU-Belarus%20Coordination%20Group%20met%20for%20the%20fifth%20time

metu baigia derybas dėl partnerystės prioritetų. Tai bus pirmasis Baltarusijos ir ES pasirašytas dokumentas.

Nepaisant akivaizdžios pažangos, žmogaus teisių padėtis vis dar kelia nerimą. 2017 m. vasario ir kovo mėn. visoje Baltarusijoje išplitusi protestų banga buvo dar vienas dvišalių santykių permainų etapas. ES griežtai pasmerkė represijas prieš taikius protestuotojus. Be to, 2017 m. Baltarusijoje dviem kaliniams buvo įvykdyta mirties bausmė, o 2018 m. – keturiems. Baltarusija išlieka vienintelė Europos žemyno šalis, kurioje vis dar vykdoma mirties bausmė. Reguliariai rengiamos diskusijos dėl mirties bausmės vykdymo moratoriumo siekiant jos galimo panaikinimo, tačiau to sumanymo vis dar nepavyko įgyvendinti.

A. Europos Parlamento pozicija

Europos Parlamentas priėmė keletą rezoliucijų, kuriose Baltarusija kritikuojama dėl politinių įkalinimų, žiniasklaidos laisvės ir pilietinės visuomenės suvaržymų, žmogaus teisių nepaisymo, įskaitant tai, kad šalyje vis dar taikoma mirties bausmė, ir pažeidimų vykstant parlamento rinkimams. 2017 m. balandžio 6 d. Parlamentas priėmė [skubią rezoliuciją dėl padėties Baltarusijoje](#), kurioje pasmerkė 2017 m. vasario ir kovo mėn. represijas prieš visoje šalyje vykusius taikius protestus. Visai neseniai, savo 2018 m. balandžio 19 d. rezoliucijoje Europos Parlamentas pritarė ES kritiškam bendradarbiavimui su Baltarusija tol, kol keliama sąlyga, jog bus imamasi konkrečių veiksmų siekiant demokratizacijos ir paisoma pagrindinių laisvių ir žmogaus teisių. Visų pirma Parlamentas pakartojo savo raginimą Baltarusijai prisijungti prie visuotinio mirties bausmės vykdymo moratoriumo – tai būtų pirmas žingsnis jos visiško panaikinimo link. Savo 2018 m. spalio 4 d. rezoliucijoje Parlamentas dar kartą pasmerkė žurnalistų ir nepriklausomos žiniasklaidos bauginimą ir sulaikymą ir pakartojo raginimus stiprinti pagarbą demokratijos principams, teisinei valstybei ir žmogaus teisėms bei pagrindinėms laisvėms.

B. Parlamentų bendradarbiavimas

Atsižvelgdamas į tai, kaip Baltarusijoje vykdomi rinkimai, Parlamentas nepripažįsta jos Nacionalinio Susirinkimo, todėl nepalaiko su juo dvišalių santykių. Tačiau Parlamento delegacija ryšiams su Baltarusija reguliariai susitinka su Baltarusijos opozicijos ir pilietinės visuomenės atstovais aptarti politinės ir ekonominės raidos šioje šalyje. ESBO nustatytų rinkimų standartų laikymasis yra būtina sąlyga, kad Baltarusija būtų priimta į EURONEST parlamentinę asamblėją – tai reiškia, kad, kol nesilaikoma demokratiškų parlamento rinkimų standartų, Baltarusijos parlamento nariai negali dalyvauti EURONEST parlamentinės asamblėjos ir jos įvairių organų posėdžiuose. Tačiau Europos Parlamento delegacijos Baltarusijoje lankėsi kelis kartus, pavyzdžiui, 2015 m. birželio mėn., 2017 m. liepos mėn. ir 2018 m. spalio mėn.

C. Rinkimų stebėjimas

Nuo 2001 m. Baltarusija nėra kvietusi Parlamento stebėti rinkimų. Naujausi parlamento rinkimai įvyko 2016 m. rugsėjo 11 d. stebint ESBO Demokratiškų institucijų ir žmogaus teisių biuro ir Europos Tarybos parlamentinės asamblėjos misijoms.

Mario Damen

